

РЕЗЮМЕ. Мақоллада бoshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativ ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan ilmiy tadqiqotlar tahlil qilingan. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativ ko'nikmalarini rivojlantiruvchi metodlar mujassam. Maqolada mavzuga doir xulosalar keltirilgan.

РЕЗЮМЕ. В статье проанализированы научные исследования, направленные на развитие творческих навыков учащихся начальных классов. Методы, развивающие творческие навыки младших школьников, являются комплексными. В статье представлены выводы по теме.

SUMMARY. The article analyzes scientific research aimed at developing the creative skills of primary school students. The methods that develop the creative skills of younger students are complex. The article presents conclusions on the topic.

DZYUDOSHILARDIN SHINIGIW PROCESINDE INNOVACIYALIQ TEXNOLOGIYALARDI QOLLANIW

Dj.Sultamuratov – *aga oqitwshi*

B.Qadirbaev – *assistent oqitwshi*

B.Aytmuratova – *student*

Ózbekstan Dene tárbiyası hám sport mámleketlik universiteti Nókis filiýalı

Tayanch so'zlar: dzyudo, innovatsion texnologiyalar, mashq jarayoni, vieokuzatuv, virtual trenajorlar, qo'l qurilmalari, fiziologik parametrlar, suniy intellekt.

Ключевые слова: дзюдо, инновационные технологии, тренировочный процесс, видеонаблюдение, виртуальные тренажеры, портативные устройства, физиологические параметры, искусственный интеллект.

Key words: Judo, Innovative technologies, exercise process, video monitoring, virtual trainers, hand devices, physiological parameters, artificial intelligence.

Dzyudo boyınsha joqarı dárejeli sportshılardı tayarlawda texnologiyalardı qollanıwdı ilimiy-metodikalıq jaqtan negizlew olardıń tayarlıgın optimallasırıwǵa hám shınıǵıw processiniń nátiyjeliligін artırıwǵa járdem beredi. CONAN-m ("Rim-Ekspres") elertrokardiologiyalıq sistema bazasında júrek ritminiń variabelligin analiz etiw boyınsha baǵdarlamalıq-apparatlıq komplekstı paydalanıw oǵada áhmiyetli esaplanadı. Bup processte izertlewshiniń pedagogikalıq, fiziologiyalıq, statistikalıq metodları qollanıladı.

Shınıǵıwǵa shekemgi, shınıǵıwdan keying júrek ritminiń variabelligin operativ tárizde analiz etiw ushın CONAN-m elektrokardiologiyalıq sistema bazasında júrek ritminiń variabelligin analiz etiw boyınsha baǵdarlamalıq-apparatlıq kompleksi paydalanıladı.

Izertlewler 10 joqarı dárejeli dzyudoshılarda óterilip, olarda júrek ritminiń $\pi\pi$ intervalları boyınsha bólip shıǵaratuǵın júrek-qan tamırı sistemasınıń elektrli signalı registraciyanadı. Kompyuterlik sistema kardiointervalogrammlardıń statistikalıq, gistografiyalıq, spektrallıq analizlerin orınladı. Júrek ritminiń kórsetkishleriniń nátiyjeleri boyınsha integrallı kórsetkishler esaplanadı. Paydalanılıp atırǵan kórsetkshlerdi jıynaw boyınsha izertlew texnologiyası júrek ritminiń variabelligin bahlawǵa bolǵan xalıqaralıq talaplarǵa sáykes kelip, organizmniń funkcionallıq awhalıń opertaiv túrde anıqlawǵa kómelesedi, organizmniń fizikalıq awırmanlıqların hám kúshni qayta tiklew ilajlar kompleksine bolǵan reaksiyasın san jaǵınan bahalanıwı kerek. Kórik rejimi eki minutanı quraydı. Qollanılıp atırǵan kompyuterlik texnologiya organizmniń funkcionallıq awhalıń toǵız túrli túrlerin tanıp, olarǵa funkcionallıq kernewdiń (hár poziciyadaǵı xolinergik buwınıń aktivlesiwiniń analizi menen) normal, bir jónkilli kórinis tapqan, hádden tis kernewi hám organizmniń astenizaciyası kiredi. Izertlew metodikası dzyudoshılardıń individualı ózgesheliklerin esapqa alıwǵa, organism sistemalarınń funkcionallıq buzılısqa beyimligin, shaxstıń psixologiyalıq profiling, socionika maǵlıwmatların, temperamentti, neyrotizm dárejesin, pikirlew tipin, rollick funkciyaların anıqlawǵa múmkinshilik beredi.

Jeńil shınıǵıw dzyudoshılarda bir jónkilli funkcionallıq kernew tuwdıratuǵın anıqlanǵan. Gomestaz retlestiriwshi sistemalardıń bir qatar kernewi arqasında uslap turıladı. Bul awhal sportshılardıń shınıǵıw basındaǵı joqarı belsendiliginiń nátiyjesi sıpatında payda boladı. Sinuslı-júrek aldı buwınıń avtomatlastırılǵan aktivliginiń terbelisleri hám adasıp júriwshi nervtiń orayınıń tonusı arqalı júzege kelgen júrek ritminiń ózgeriwı menen birge sinuslıq aritmiyanıń anıq kóriniwı atap ótileđi. Shınıǵıwdan soń kórsetkishler dárejesi ádewir kóterilgen nervlik qabıq astı oraylardıń aktivligi boyınsha ayırılıp turadı [4].

Dzyudoshılardıń shınıǵıw processinde innovaciyalıq

texnologiyalardı qollanıw shınıǵıwlarıń sapasın hám nátiyjelerin biraz jaqsılawǵa, sonday-aq, bul sport túriniń rawajlanıwına hám optimallasıwına imkaniyat jaratadı. Tómende dzyuda da innovaciyalıq texnologiyalardı qalay qollanıw boyınsha misallar keltiremiz.

1. Háreketler hám texnika tallawı. Videotallaw hám arnawlı baǵdarlamalar járdeminde shınıǵıwlar hám jarıslar waqtındaǵı dzyudoshılardıń háreketlerin úyreniwge boladı. Bul qátelerdi anıqlawǵa hám texnikanı jaqsılawǵa, sonday-aq, hálsiz orınlardı hám kúshli táreplerdi biliwge kómelesedi.

2. Virtualı trenajerlar. Dzyudo stimulyatorları sportshılardı koordınaciyanı, teń salmaqlılıqtı hám reaksiyanı jaqsılawǵa járdem etiwı múmkin. Sonday-aq, olar shınıǵıwlar ushın ápiwayı sharáyatlarda isletiw qıyın bolǵan unikalı scenariylerdi beriwı múmkin.

3. Monitoring ushın qol qurilmaları. «Aqıllı» qol saati yaki datchikler sıyaqlı texnologiyalar pulstı, belsendilik dárejesin hám sportshılardıń basqa da fiziologiyalıq parametrlerin baqlap barıwǵa kómelesedi. Bul bolsa trenerlerge awırmanlıqlardı optimallasırıwǵa hám hádden tis kernewdiń hámde jaraqatıń aldın alıwǵa járdem beredi.

4. Keńeytilgen reallıq (AI). AI-texnologiyaları interaktivli shınıǵıwları dúziwde qollanılıp, onda dzyudoshılar virtualı qarsılaslar hám trenerler menen óz-ara háreket islewı múmkin hám taktika, strategiyanı jaqsı túsinedi.

5. Maǵlıwmatlardı hám jasalma intellekti paydalanıw. dzyudoshılardıń shınıǵıwları hám shıǵıwları tuwralı maǵlıwmatlardı jıynaw hám tallaw úlgi lerdi hám tendenciyalardı anıqlawǵa, shınıǵıw processine bolǵan ádisti optimallasırıwǵa hám jarıslar waqtında tiykarlıraq sheshimlerdi qabıllawǵa kómelesedi.

6. Kúsh ti hám shıdamlılıqtı rawajlandırıw texnologiyaları. kúsh ti hám shıdamlılıqtı shınıqtırıwǵa innovaciyalıq ádislerdi qollanıw dzyudoshılardı ózleriniń fizikalıq tayarlıgın kóteriwge hám joqarı sport nátiyjelerine erisiwge járdem etiwı múmkin.

7. Jaraqatshılıq monitoring. jaraqatshılıqtı monitoring etiw hám tallaw sisteması trenerlerge sportshılar arasında jaraqatshılıqtıń aldın alıwǵa hám jaraqat qawpın páseytiwge járdemlesedi.

Álbette, dzyudoshılardıń shınıǵıw processlerine jańa texnologiyalardı engiziw waqtında hár bir sportshınıń individual ózgesheliklerin esapqa alıw hám trenerlerdiń tiyisli qollap-quwatlawın hám úyretiwın támiyinlew áhmiyetke iye, sebebi innovaciyanıń imkaniyatları nátiyjeli túrde qollanıladı.

Házirgi zamanda texnologiyalar sportta oǵada úlken rol oynaydı. Olar shınıǵıwlarıń nátiyjeliligін kóteriwge, sportshılardıń ónimdarlıgın jaqsılawǵa, nátiyjelerdiń ada latlı hám anıq bahalanıwın támiyinlewge múmkinshilik beredi. Sportta qollanılıwshı bir neshe tiykarǵı texnologiya-

lardi kórsetip ótemiz. Tallaw hám mashinalıq oqıtw. Kompyuterlik algoritmler hám tallaw ásbapları shınıǵırlar hám jarıslar paytında jıynalǵan úlken kólemdegi maǵlıwmatlardı qayta islewde paydalanıladı. Bul trenerlerge hám sportshılarga hálisiz orınlardı anıqlawǵa hám strategiyalardı optimallasırıwǵa kómeklesedi. Qol qurılmaları (wearables), fitnes-trekerler, aqıllı saatlar, datchikler hám basqa da qol qurılmaları fizikalıq belsendilikti, júrek ritmin, qandaǵı kislorodtıń dárejesin hám basqa da biometriyalıq kórsetkishlerdi baqlap barıwǵa járdem etip, ol densawlıqtıń jaǵdayın qadaǵalawǵa hám shınıǵıw jobaların adaptaciyalawǵa járdemlesedi.

Virtuallıq reallıq (VR) hám tolıqtırılǵan reallıq (AI) bul texnologiyalar shınıǵırlardıń hám jarıslardıń immersivlik simulyaciyasın jaratıw ushın paydalanılıp, ol sportshılarga strategiyalardı islep shıǵıwda, kónlikpelerdi jaqsılawda hám qadaǵalanıwshı ortalıqta sheshim qabıl etiwde járdem beredi.

Videotallaw videotexnologiyalar sportshılardıń háreketlerin oǵada joqarı anıqlıq penen tallawǵa, qátelerdi anıqlawǵa hám texnikanı jaqsılawǵa kómeklesedi.

CONAN-m («RITM-EKSPRESS») elektrokardiografiyalıq sistema bazasında júrek ritminiń variabelligin analiz etiw boyınsha baǵdarlamalıq-apparatlıq kompleksti paydalanıw dzyudoshılar organizminiń funkcionallıq jaǵdayın operativ túrde anıqlawǵa, organizmniń shınıǵıw awırmanlıqlarına bolǵan reakciyasın san jaǵınan bahalawǵa, awırmanlardı kóteriń dárejesin anıqlawǵa hám kúshti qayta tiklew ilajları boyınsha usınıslar beriwge imkaniyat jaratadı.

Dzyudoshılardıń organizminiń funkcionallıq jaǵdayınıń júrek ritminiń variativlik dárejesi boyınsha operativ bahalaw metodı organizmniń funkcionallıq múmkinshilikleri shınıǵıw barısındı tómennemegenligin kórsetti. Gomeostaz retlestiriń sistemalarınń optimal kernewi arqasında uslap turıladı. Kórinis tapqan sinuslı aritmiya sinush-júrek aldı buwınıń aktivliginiń terbelisleri menen shártlengen bolıp, ol kóplegen jaǵdayda adasıp júriwshı nerv orayınıń ózgerisleri menen baylanıslı. Qabıq astı nerv oraylarınń aktivliginiń kórinerli dárejede kúsheyiwı atap ótilgen.

Ádebiyatlar

1. “Jismoniy tarbiya va ananaviy sportni yana da rivojlantirish chora-tadbirlar to’g’risida”gi O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 3-iyundagi PQ 3031-sonli qarori.

2. Dadabaev O. Dzyudo nazariyati va uslubiyati. «Davriy matbuot savda» baspası.

3. Xolxodjaev O.T., Mansurov M.M. Dzyudo gúresinde tóreshilik qılıw hám jarıstı óteriw qaǵıydaları, 2019.

4. Mámbetov B., Sultamuratov Dj., Nurekeev B., Qadirbaev B., Berdaxova N. Dzyudo. Oqıw-metodikalıq qollanba. –Nókis: 2022.

РЕЗЮМЕ. Мақоллада дзюдочиларнинг машқ жарайонида innovatsion texnologiyalardan foydalanish samaradorligi o’rganib chiqilgan. Shuningdek, har bir sportchining individual holati va murabbiy mahoratining oshirish masalalari tahlil qilingan. Mazkur tadqiqot natijalari dzyudo sportini nazariy va amaliy jihatdan rivojlantirishi, sportchilarning mahorati oshichiga hissa qo’shishi mumkin.

РЕЗЮМЕ. В статье рассматривается эффективность использования дзюдоистами инновационных технологий во время тренировок. Также были проанализированы индивидуальная ситуация каждого спортсмена и вопросы повышения квалификации тренера. Результаты данного исследования могут способствовать теоретическому и практическому развитию дзюдо, совершенствованию мастерства спортсменов.

SUMMARY. The article examines the effectiveness of judokas' use of innovative technologies during training. Also, the individual situation of each athlete and issues of improvement of the coach's skills were analyzed. The results of this research can contribute to the theoretical and practical development of judo, and the improvement of athletes' skills.

УДК. 1218-219 (2024)

ИЗУЧЕНИЕ СОВРЕМЕННОЙ ПРАКТИКИ ВОПЛОЩЕНИЯ ИСПОЛНИТЕЛЬСКОГО СТИЛЯ ФОРТЕПИАННОЙ МУЗЫКИ

Д.Х.Ташбаева – кандидат филологических наук, доцент

Наманганский государственный университет

Таянч сўзлар: пианино, санъат, мусика, бастакор, фаолият, маданият, классика, мусикашунослар, пианиночилар, мактаб.

Ключевые слова: фортепиано, искусство, музыка, композитор, деятельность, культура, классика, музыковеды, пианисты, школа.

Key words: piano, art, music, composer, activity, culture, classics, musicologists, pianists, school.

Прогрессивное развитие мирового музыкального исполнительства обусловлено достижениями в области современной фортепианной музыки, оказывающей большое влияние на духовное совершенствование человека. В условиях глобализации фортепианное исполнительское искусство стремительно развивается и, расширяя горизонты, обретает новые стилевые качества на основе переосмысления и обновления исторически сложившихся традиций. Оно является наиболее развитой областью, позволяющей исполнителям привлекать широкий круг слушателей и оказывать огромное эмоционально-психологическое и воспитательное воздействие на аудиторию благодаря богатейшим возможностям самого инструмента.

В мировой исполнительской науке с успехом развиваются и внедряются научно обоснованные теории, практики и традиции разных национальных фортепианных школ, являющихся генераторами творческих методов и идей. Пианисты следуют исполнительским и методикопедагогическим принципам в соответствии с современными стилевыми тенденциями и социокультурной средой. На основе результатов научных исследований в данной области они демонстрируют модифицированные формы, представляющие собой качественно новые звуковые явления, свидетельствующие о стилевой

множественности, исполнительской культуре в самом широком её понимании, эстетических приоритетах современного фортепианного искусства.

Фортепианное искусство, веками формировавшееся в мировой музыкальной культуре, является важным фактором более быстрого развития композиторского творчества и исполнительского искусства. При этом одним из приоритетных направлений является научное исследование произведений, созданных для фортепиано, как единого сложного процесса, состоящего из темы, жанра, композиционного творчества и образовательной сферы исполнительского искусства.

В годы независимости произведения узбекских композиторов, основанные на национальных традициях, получают высокое признание не только на сценах нашей страны, но и за рубежом благодаря мастерству представителей фортепианной школы нашей страны.

Указ Президента Республики Узбекистан от 8 августа 2017 года № PQ-3178 «О дальнейшем развитии Государственной консерватории Узбекистана» о мерах по развитию и совершенствованию» [1,1], № PQ-3920 от 26 августа 2018 года «О мерах по инновационному развитию культуры и искусства в Республике Узбекистан» [2,1], и № PQ-4038 от 28 ноября 2018 года «Национальный в Республике Узбекистан» Узбекистан об утверждении концепции дальнейшего развития